

**QORTI CIVILI
PRIM' AWLA**

**ONOR. IMHALLEF
LINO FARRUGIA SACCO**

Seduta ta' l-1 ta' Dicembru, 2009

Citazzjoni Numru. 213/2005

Ronald u Isabelle konjugi Camilleri; Silvio u Rita konjugi
Camilleri u Louis Camilleri

vs

1. Korporazzjoni ghas-Servizzi ta' l-Ilma;
2. Direttur Generali tad-Dipartiment tat-Toroq; u
3. Kunsill Lokali tan-Naxxar

Il-Qorti,

A. CITAZZJONI:

Rat ic-citazzjoni ta' l-atturi li biha ippremettew:

Illi l-atturi Ronald u Isabelle konjugi Camilleri huma l-proprjetarji tal-fond Gemini, Triq San Pawl, Naxxar; Silvio u Rita konjugi Camilleri huma l-proprjetarji tal-fond Barrado, Triq San Pawl, Naxxar; u Joseph u Louis

Kopja Informali ta' Sentenza

Camilleri huma l-proprjetarji tal-fond Soleado, Triq San Pawl, Naxxar;

Illi fil-garaxx ii jifforma parti mill-proprjeta ta' l-atturi qiegħed jipperkola drenagg u ilma;

Illi jirrizulta li hemm hsara fis-sistema pubblika tad-drenagg li hemm fi Triq San Pawl, Naxxar. Dan apparti l-fatt li l-*water out flow outlet* li kienet giet installata fl-istess triq m'hijiex ta' daqs sufficjenti ii tleħħaq ma' l-ilma tax-xita li jingemgha fl-istess triq;

Illi l-konvenuti debitament interpellati sabiex jagħmlu x-xogħolijiet meħtiega baqghu inadempjenti;

L-atturi talbu lill-Qorti, prevja kull dikjarazzjoni li hija meħtiega skond il-ligi:

1. Tikkundanna lill-konvenuti jew min minnhom sabiex, fi zmien qasir u perentorju li tistabilixxi din il-Qorti taht id-direzzjoni u supervizzjoni ta' perit tekniku mahtur mill-Qorti jagħmlu dawk ix-xogħolijiet kollha li huma meħtiega u neccessarji sabiex ma jibqax jipperkola ilma u drenagg gewwa l-proprjeta` fuq imsemmija.

2. Tiddikjara lill-konvenuti jew min minnhom responsabbli għad-danni sofferti mill-atturi.

3. Tillikwida d-danni sofferti mill-atturi, jekk hemm bzonn bl-assistenza ta' perit tekniku.

4. Tikkundanna lill-konvenuti jew min minnhom sabiex ihallsu dik issomma li tigi hekk likwidata.

Bl-ispejjez, inkluzi dawk ta' l-ittra ufficjali tat-13 ta' Mejju 2004, kontra l-konvenuti li gew ingunti in subizzjoni.

Rat id-dikjarazzjoni tal-fatti, il-lista tax-xhieda, u d-dokumenti prezentati mill-atturi.

B. NOTA TA' ECCEZZJONIJIET TAL-KAP TAD-DIRETTORAT TAT-TOROQ:

Rat in-nota ta' eccezzjonijiet tal-konvenut Kap tad-Direttorat tat-Toroq, fi hdan l-Awtorita` dwar it-Trasport ta' Malta li biha eccepixa:

(1) Illi, preliminarjament, gie sottomess illi llum il-gurnata ma tezistix il-figura ta' "Direttur Generali tad-Dipartiment tat-Toroq" u dan sa minn meta fl-2002 twaqqfet l-Awtorita` dwar it-Trasport ta' Malta li inkorporat fiha l-funzjonijiet tad-Dipartiment tat-Toroq, dwar it-Trasport ta' Malta u ghaldaqstant ic-citazzjoni hija irrita u minghajr effett.

(2) Illi, ukoll preliminarjament u minghajr pregudizzju ghas-suespost, il-gudizzju mhuwiex integru stante li *ai termini* ta' artikolu 7 ta' l-Att dwar l-Awtorita` dwar it-Trasport ta' Malta (Kap 332), ir-rapprezentanza guridika ta' l-Awtorita` & dwar it-Trasport ta' & Malta hija vestita principarjament u solidlament fic-*Chairman* u c-*Chief Executive* u "ghar-rigward ta' xi haga li tkun taqa' fi hdan il-funzjonijiet vestiti f'xi Direttorat, ir-rapprezentanza guridika ta' l-Awtorita` ghandha wkoll tkun tvesti fil-Kap tad-Direttorat"

(3) Illi, wkoll preliminarjament u minghajr pregudizzju ghas-suespost, kemm il-Kap tad-Direttorat tat-Toroq, kif ukoll l-Awtorita` dwar it-Trasport ta' Malta, mhumiex il-legittimi kontradditturi f'dan il-kaz stante l-fatt illi l-installazzjoni u l-manutenzjoni tas-sistema tad-drenagg ma taqax taht il-mansjonijiet taghhom u ghalhekk ma jistax jinzammu responsabbhi ghal xi hsara li tirrizulta mill-istess.

(4) Illi, bla pregudizzju ghas-suespost, it-talba ta' l-attur fil-konfront tal-konvenut Kap tad-Direttorat tat-Toroq hija kompletament infondata fil-fatt u fid-dritt, u ghalhekk ghandha tigi respinta, stante li ha huwa u lanqas l-Awtorita` dwar it-Trasport ta' Malta ma kienu involuti fil-formazzjoni ta' Triq San Pawl, in-Naxxar, liema triq jidher illi kienet giet furmata min-nies stess illi fethuha u li skond artikolu 20(8) tal-Kodici tal-Pulizija kienu fil-fatt responsabbli sabiex jiffurmaw it-triq "b'mod li jkun tajjeb ghas-sewqan ta' l-ilma".

(5) Illi, kemm il-Kap tad-Direttorat tat-Toroq kif ukoll l-Awtorita` dwar it-Trasport ta' Malta, qatt ma wettqu xi xogholijiet fl-imsemmija triq sabiex jinbidel jew b'xi mod jigi effettwat id-daqs ta' l-*storm water culvert*, liema tibdil allegatament aggrava d-danni allegatament sofferti mill-atturi.

(6) Illi, inoltre, u minghajr pregudizzju ghas-suespost, it-triq in kwistjoni hija wahda residenzjali u ghaldaqstant il-manutenzjoni taghha ma taqax taht ir-responsabilita` tal-Kap tad-Direttorat tat-Toroq u lanqas ta' l-Awtorita` dwar it-Trasport ta' Malta.

(7) Illi in ogni kaz, u minghajr pregudizzju ghall-premess, l-atturi kellhon jiehu kull prewkawzjoni necessarja sabiex l-ebda likwidu, ikun xi jkun, ma jipperkola ghal gewwa r-residenza tagghom.

(8) Illi ghalhekk it-talbiet ta' l-atturi ghandhom jigu michuda bl-ispejjez kontra tagghom.

(9) Salv eccezzjonijiet ulterjuri.

Rat il-lista id-dikjarazzjoni tal-fatti u l-lista tax-xhieda prezentati mill-Kap tad-Direttorat tat-Toroq.

C: NOTA TA' ECCEZZJONIJIET TAL-KORPORAZZJONI GHAS-SERVIZZI TA' I-ILMA:

Rat in-nota ta' l-eccezzjonijiet tal-Korporazzjoni ghas-Servizzi ta' l-Ilma li bihom espoiet:

1. Illi l-hsara li kien hemm fid-drenagg issewwiet.
2. Illi l-istess korporazzjoni mhix responsabbli ghall-kanali ta' l-ilma tax-xita.
3. Illi l-istess korporazzjoni mhix responsabbli ghal xi danni li setghu sofrew l-atturi kif indikat fic-citazzjoni, stante li ma kien hemm l-ebda nuqqas da parti taghha;

Kopja Informali ta' Sentenza

4. Illi, fi kwalunkwe kaz, u minghajr pregudizzju ghas-sueccepit, id-danni allegatament sofferti mill-atturi jehtieg li jigu pruvati;

5. Illi, ghalhekk, it-talbiet attrici fil-konfront tal-korporazzjoni konvenuta ghandhom jigu michuda bl-ispejjez kontra l-istess atturi.

6. Salvi eccezzjonijiet ulterjuri.
Rat id-dikjarazzjoni tal-fatti u l-lista tax-xhieda prezentati mill-Korporazzjoni ghas-Servizzi ta' l-Ilma.

D: NOTA TA' ECCEZZJONIJIET TAL-KUNSILL LOKALI NAXXAR:

Rat in-nota ta' eccezzjonijiet tal-Kunsill Lokali, Naxxar li biha eccepixxa:

1. Illi t-talbiet atturi huma infondati fil-fatt u fid-dritt stante li l-Kunsilli Lokali m'ghandux il-manzjoni li jamministra is-sistema tad-dranagg tal-Lokalita`.

2. Salv eccezzjoni ulterjuri.

Rat id-dikjarazzjoni tal-fatti u l-lista tax-xhieda prezentati mill-Kunsill Lokali.

Rat l-atti kollha tal-kawza.

Semghet lix-xhieda bil-gurament.

Semghet l-abili difensuri.

Ikkunsidrat

E. PROVI:

Rat id-digriet tal-25 ta' Mejju 2005 li permezz tieghu gie nominat il-Perit Alan Saliba bhala perit tekniku.

Rat ir-rapport tal-Perit Tekniku Alan Saliba li fih issemma:
"KONSIDERAZZJONIJIET TEKNICI DWAR IL-KAWZA TAL-PERKOLAZZJONI TA' ILMA U DRENAGG

Fil-kaz in ezami jezistu hames fatturi li jincidu fuq il-kawza ta' perkolazzjoni ta' ilma fil-fondi ta' l-atturi

1. Il-qlib, jew tpendil, ta' Triq San Pawl, Naxxar.
2. Id-disinn tar-*rainwater culvert* li hemm fl-istess triq.
3. Alterazzjoni li saret fuq l-*outlet* tal-*culvert*.
4. Hsarat fis-sistema tal-*foul drainage*.
5. Fatturi ohra mill-propjeta ta' l-atturi, estranji ghat-triq.

019 L-esponent Perit Tekniku ser jitratta dwar kull wiehed minn dawn il-fatturi kif gej.

020 IL-QLIB, JEW TPENDIL, TA' TRIQ SAN PAWL, NAXXAR

021 Mill-provi jirrizulta li parti minn Triq San Pawl, vicin il-propjeta ta' l-atturi, m'ghandhiex qlib adegwat. Anzi, din il-parti tat-triq taqleb bil-kontra (cioe` 'il fuq u mhux 'l isfel lejn Villa Arrigo), cioe` lejn quddiem id-djar ta' l-atturi tant li fl-ewwel lok ittiehdet id-decizjoni mir-*Roads Section* fi hdan il-*Works Department* tal-Gvern li jsir *culvert* fl-istess triq li jibda minn quddiem id-djar ta' l-atturi u jizbokka hdejn il-kappella, vicin Villa Arrigo. Dan il-qlib bil-kontra irrizulta peress li din il-parti tat-triq kienet pjanata li taqleb ghal fuq triq ohra, aktar fil-baxx, li kienet ghadha ma gietx miftuha meta gara l-incident fil-kwistjoni bir-rizultat li gew ikkawzati problemi ta' *flooding* li dwarhom l-atturi kienu ilmentaw mar-*Roads Section*. Jirrizulta li r-*Roads Section* hadet il-passi mehtiega u bniet *culvert* taht Triq San Pawl fis-sena 1989 sabiex jipprovdi ghal dan in-nuqqas fil-qlib tat-triq.

022 Fir-raba eccezzjoni taghha, l-Awtorita dwar it-Trasport ta' Malta eccepjet illi r-residenti kienu responsabbli sabiex

jiffurmaw it-triq skond Artikolu 20(8) tal-Kodici tal-Pulizija u ghalhekk l-Awtorita` ma kenitx responsabbli ghal xi deficjenzi li irrizultaw fil-formazzjoni tat-triq li kawza taghhom qed ibghatu l-atturi. Ghalkemm, kif inghad fil-paragrafu precedenti, dan in-nuqqas fil-qlib tat-triq gie sorvolat meta r-Roads Section ghamlet il-culvert imsemmi, jigi rilevat li l-livelli ufficjali ta' triq u s-surfacing ta' l-istess triq isiru mill-awtoritajiet u mhux mir-residenti. Ir-residenti huma obbligati biss li jiffurmaw it-triq (cioe` jordmu jew jiskavaw skond il-kaz) sal-istess livelli mogtitija mill-awtoritajiet.

023 ID-DISINN TAR-RAINWATER CULVERT

Dwar id-disinn tal-culvert jirrizulta li dan kien ta' ghamla u daqs sufficjenti tant li mill-provi jirrizulta li qabel l-incident fil-kwistjoni tal-maltempata tal-15 ta' Settembru 2003, l-ilma kien dahal ghand l-atturi biss qabel ma gie konstruwit l-istess culvert. Ghalkemm tressqet ix-xhieda ta' l-ex Sindku tal-Kunsill Lokali Naxxar Anglu Xuereb li l-culvert ma fihx tpendil bizzzejjed, l-esponent ma jistax jaqbel ma' din l-allegazzjoni billi mill-pjanta tal-culvert Dok CEX1 fol 7 jirrizulta li hemm waqa' ta' hames metri (5m) f'tul ta' tlett mitt metru (300m) ta' culvert u ghalhekk tpendil ta' wiehed f'sittin (1:60) li huwa skond in-normi ghal dan it-tip ta' xoghol. Tant hu hekk li kif inghad aktar qabel, qabel ma sar l-intervent fuq il-culvert li qed ikun trattat fil-paragrafu segwenti, il-culvert kien qed jaqdi l-funzjonijiet tieghu sewwa.

025 ALTERAZZJONI LI SARET FUQ L-OUTLET TAL-CULVERT

026 Billi l-outlet tal-culvert fil-kaz odjern huwa tat-tip li jarmi f'telut li jispicca fix-xejn (cioe` outlet mimdud) kuntrarjament ghal outlet li jkun f'dizlivell qawwi (cioe` outlet wieqaf), dan l-outlet sar originarjament f'tul ta' madwar tletin pied. Dan il-kobor (cioe' li l-area ta' l-outlet tkun bil-bosta akbar mill-area tal-bokkatura tal-culvert) huwa mehtieg sabiex jikkumpensa ghall-hadid li jiformaw il-gradilji f'dan it-tip ta' outlet u kif ukoll sabiex titnaqqas il-frekwenza ta' manutenzjoni necessarja billi dawn it-tip ta'

outlets mimduda huma suggetti ghal aktar akkumulu ta' materjal li jnaqqas l-*outflow*.

027 Jirrizulta li sar intervent fuq il-*culvert* li permezz tieghu tnaqqas id-daqs ta' dan l-*outflow* billi dan iccekken ghal zewg gradilji kwadri ta' zewg piedi l-wahda. Mill-provi jirrizulta li dan l-intervent sar mill-Kunsill Lokali Naxxar bejn is-snin 1994 – 1999 wara li kellu ilment minn residenti minhabba l-hsejjes li kienu jaghmlu l-gradilji li kien hemm fuq l-istess *outlet*, meta jghaddu l-karozzi minn fuqhom. Ma jirrizultax li saru interventi ohra fuq il-*culvert* wara li dan tlesta mir-*Roads Section*.

028 Huwa minnu, kif xehed l-ex Sindku tal-Kunsill Lokali Naxxar Anglu Xuereb, li b'dan l-intervent li sar fuq l-*outlet* id-daqs tal-*culvert* ma naqsitx. Madankollu, l-esponent mhux ta' l-opinjoni li din kienet l-unika u l-aktar soluzzjoni ghaqlija, billi l-*performance* ta' *culvert* ma tiddependix biss fuq id-daqs tal-*culvert* izda tiddependi aktar fuq aktar fuq id-daqs ta' l-*outlet* ta' l-istess *culvert*. Tant hu hekk, li mill-provi jirrizulta li l-ilma dahal ghand l-atturi wara li sar dan l-intervent fuq l-*outlet* tal-*culvert* mill-Kunsill Lokali Naxxar.

029 Ghalhekk nikkonkludi li meta tnaqqas id-daqs ta' l-*outlet* tal-*culvert* mill-Kunsill Lokali Naxxar, il-*performance* tal-*culvert* giet affettwata drastikament fin-negattiv.

030 HSARAT FIS-SISTEMA TAL-FOUL DRAINAGE

031 Jirrizulta li kien hemm hsarat fis-sistema tad-drenagg li wara gew imsewwija. Jirrizulta wkoll li l-ilma li dahal ghand l-atturi kien *foul water* (*sewage*) jew ilma tax-xita mhallat bis-*sewage*. Dan jirrizulta billi huwa ben saput li hafna mill-ilmijiet tal-bjut ta' propjetajiet ohra fl-inhawi jintremghu fis-sistema tad-drenagg bir-rizultat li meta taghmel maltempata u s-sistema tad-drenagg ma tlahhaqx mal-ilmijiet jew inkella jigrilha xi hsara, allura l-ilma tax-xita mhallat bis-*sewage* li jkun qed jintrema fis-sistema tad-drenagg jibda jigri fuq it-triq fejn fil-kaz odjern mit-triq dahal fil-*basements* ta' l-atturi. L-esponent jeskludi li perkolazzjoni ghand l-atturi issucediet mill-*main* tad-drenagg direttament, cioe` mill-katusi minn taht, kemm billi

jirrizulta li l-*main* f din il-parti tat-triq jinsab madwar seba' piedi (7ft) fil-fond - u ghalhekk aktar baxx mill-*basements* ta' l-atturi - u kif ukoll billi mill-provi jirrizulta li l-ilma dahal ghand l-atturi minn fuq il-wicc tar-rampa ta' barra.

032 Mix-xhieda jirrizulta wkoll li gieli jsehhu *delays* sabiex jissewwa d-drenagg minhabba l-burokrazija fil-Korporazzjoni u normalment jghaddu sahsitra madwar tliet xhur *average* sabiex tisewwa l-hsara mill-istess Korporazzjoni.

033 FATTURI OHRA MILL-PROPRJETA` TA' L-ATTURI, ESTRANJI GHAT-TRIQ

034 L-esponent jeskludi li l-ilma dahal ghand l-atturi minhabba xi nuqqasijiet fl-istess fondi ta' l-atturi kemm billi mill-provi jirrizulta li l-ilma nizel mir-rampa ta' barra u kif ukoll billi fil-fondi ta' l-atturi hemm gwiebi sufficjenti u drenagg fil-livell tal-*basement* ikkumnikat ghat-triq ta' wara li tigi fl-livell aktar baxx li jeliminaw il-possibilta` li seta' kien hemm *backflow* fil-basement ta' l-atturi mill-proprjeta' taghhom stess.

035 Fis-seba' eccezzjoni taghha, l-Awtorita` dwar it-Trasport ta' Malta eccepjet illi l-atturi kellhom jiehdu kull prekawzjoni necessarja sabiex l-ebda likwidu ma jipperkola ghal gewwa r-residenza taghhom. Madankollu, kif inghad fil-paragrafu precedenti, fil-fondi ta' l-atturi jirrizulta li ttiehdu l-prekawzjonjiet necessarji sabiex kemm l-ilma tax-xita u kif ukoll id-drenagg mill-fond ta' l-atturi jarmu ghal barra (jew ghall-giebja fil-kaz ta' l-ilma tax-xita). Il-prekawzjoni li kellha tittiehed f'dan il-kaz kellha tittiehed mill-konvenuti stess sabiex kemm l-*outlet* tal-*culvert* ikun ta' daqs sufficjenti u kif ukoll sabiex il-hsara fis-sistema tad-drenagg tkun kontenuta u rrangata fl-iqsar zmien.

036 DWAR ID-DANNI

037 Ghalkemm fid-citazzjonli ssir referenza ghal tliet fondi ta' l-atturi bl-isem 'Gemini (jew 'Giamini)', 'Barrado' u 'Soleado', kemm mill-provi prodotti u kif ukoll minn dak

indikar waqt l-access jirrizulta li l-perkolazzjoni ta' ilma sehhet fil-fondi 'Giamini' (ta' l-atturi Ronald u Isabelle konjugi Camilleri) u 'Barrado' (ta' l-atturi Silvio u Rita konjugi Camilleri) biss.

038 Jirrizulta wkoll li r-rapporti peritali mressqa mill-atturi bhala Dok. RC1 (a fol 5 tal-process), Dok. GA1 u Dok. GAX1 (annessi mar-relazzjoni) kollha jikkoncernaw il-fond 'Giamini' biss u fil-fatt dawn it-tliet rapporti huma indirizzati lill-attur Ronald Camilleri.

039 Dwar hsarat fil-fond 'Giamini', l-attur Ronald Camilleri xehed li huwa sofra hsara fil-karozza Mercedes, affarijiet personali u van Partner li kellu fil-*basement* meta dahal l-ilma. Dwar hsarat ohra fil-fond 'Giamini', fir-rapport tal-Perit Godwin Abela Dok. GA1a jissemma li saret hsara fil-*"merchandise stored therein and wetting of carpets in the adjacent recreation room. Moreover a portion of the concrete floor slab was also damaged and requires replacement."* Dwar il-hsarat fil-Mercedes l-attur Ronald Camilleri ipprezenta prospett ta' spejjez immarkat Dok. RCX2 fl-ammont totali ta' erbat elef, erba' mija u sebghin Liri Maltin (Lm4,470). Ipprezenta wkoll Dok. RCX1 fl-ammont totali ta' elf, mija u hamsa u disghin Liri Maltin u erbgha u tletin centezmu (Lm1,195.34) "dwar l-ispejjez tax-xoghliet u l-rnaterjal biex saru t-tiswjiet fil-*basement* tal-fond 'Giamini'". Dwar il-hsarat fil-van Partner ma gie prezentat l-ebda prospett ta' danni. Dawn il-prospetti ta' danni ma gewx impunjati mill-konvenuti u dwarhom l-esponent jirrimarka li f'cirkostanzi bhal fil-kaz in ezami, fejn mill-provi jirrizulta li dahlu bejn tlieta u erba' piedi (3-4ft) ilma fil-*basement* tal-fond 'Giamini (li huwa ta' daqs pjuttost kbir) f'zewg okkazjonijiet, wiehed jistenna danni f'dan ammont mitlub.

040 Dwar hsarat fil-fond 'Barrado', l-attur Silvio Camilleri xehed li fil-maltempata tal-15 ta' - Settembru 2003 saritlu hsara ta' eluf ta' liri billi dahal l-ilma u drenagg fil-*basement* tieghu. Madankollu, f'dan is-sens la gew prodotti provi dwar f'hiex kienu jikkonsistu dawn il-hsarat u wisq anqas dwar il-*quantum* tagghom.

041 L-atturi xehdu li l-proprjetajiet taghhom huma koperti b'polza ta' l-assikurazzjoni li din l-assikurazzjoni ma koprietx kollox.

042 Ghalhekk jirrizulta li l-atturi ressqu provi dwar danni li huma sofrew ghal dak li jirrigwarda l-fond 'Giamini' biss ta' l-atturi Ronald u Isabelle konjugi Camilleri fl-ammont totali ta' tlettax-il elf, mija u sitta u disghin Euro u disgha u sittin centezmu (€13,196.69).

043 DWAR IL-GRAD TA' RESPONSABBILTA` FUQ IL-KAWZA TAL-HSARAT

044 Fis-sitt eccezzjoni taghha, l-Awtorita` dwar it-Trasport ta' Malta eccepjet illi l-manutenzjoni tat-triq fil-kwistjoni ma taqax taht ir-responsabbilta` taghha. F' dan il-lat tressqu l-provi li Triq San Pawl taqa taht ir-responsabbilta` tal-Kunsill Lokali Naxxar. Madankollu, Paul Gatt, Segretarju Ezekuttiv tal-Kunsill Lokali Naxxar, ghalkemm qabel li din it-triq taqa' taht ir-responsabbilta tal-Kunsill, zied li l-manutenzjoni tal-*culvert* ma taqax fir-responsabbilta` tal-Kunsill.

045 Fl-ewwel lok jirrizulta pruvat li x-xoghlijiet ta' alterazzjoni ta' l-*outlet* tal-*culvert* saru mill-Kunsill Lokali Naxxar u fit-tieni lok jigi rilevat li din l-alterazzjoni ta' l-*outlet* tal-*culvert* aktar ghandha tkun meqjusa bhala tibdil straordinarju milli manutenzjoni ta' l-istess *culvert* (bhal tindif) liema alterazzjoni affettwat drastikament il-*performance* tal-*culvert* kif inghad f' paragrafu 029 aktar qabel.

046 Mix-xhieda jirrizulta li kwalunkwe tibdil fil-*culvert* ikun irid jghaddi mid-distrett tal-*Works Department*. Ma jirrizultax li l-Kunsill Lokali Naxxar applika ghall-permess min-naha ta' l-Awtorita dwar it-Trasport ta' Malta sabiex ghamel l-imsemmija alterazzjoni ta' l-*outlet* tal-*culvert*.

047 Fit-tieni eccezzjoni taghha, il-Korporazzjoni ghas-Servizzi ta' l-Ilma eccipiet li hi mhix responsabbli ghall-kanali ta' l-ilma tax-xita. F' dan is-sens xehed Carmel Ebejer, Senior Technical Officer ma' l-Awtorita dwar it-

Trasport ta' Malta li qal li "bhala *culverts* fuq toroq arterji u distributorji, cioe` *main roads*, jaqghu taht l-Awtorita`"

048 Ghalhekk, kemm l-alterazzjoni fuq l-*outlet* tal-*culvert* li saret mill-Kunsill Lokali tan-Naxxar u kif ukoll il-hsarat fis-sistema tad-drenagg tal-Korporazzjoni ghas-Servizzi ta' l-ilma kienu l-kawza tal-perkolazzjoni ta' ilma u l-konsegwenti hsarat u danni fil-propjeta ta' l-atturi. L-esponent hu ta' l-opinjoni li kemm (1) li kieku ma saritx l-alterazzjoni fl-*outlet* tal-*culvert* u sehhet biss il-hsara fid-drenagg u kif ukoll (2) li kieku ma sehhitx il-hsara fid-drenagg u saret l-alterazzjoni fl-*outlet* tal-*culvert*, l-ilma xorta wahda kien jidhol ghand l-atturi. Ghalhekk nikkonkludi li grad ta' responsabbilta fuq il-kawza tal-hsarat ghand l-atturi huwa ta' hamsin fil-mija (50%) minhabba l-alterazzjoni fuq l-*outlet* tal-*culvert* li saret mill-Kunsill Lokali Naxxar u ta' hamsin fil-mija (50%) minhabba l-hsarat fis-sistema tad-drenagg tal-Korporazzjoni ghas-Servizzi ta' l-Ilma.

049 FATTURI OHRA

050 L-attur Silvio Camilleri xehed li fl-ahhar xita ta' Gunju 2007 ra ilma diehel b'sahhtu fil-garaxx ta' huh Ronald "mill-pedamenti, cioe' mill-ispazju ta' bejn il-filati ta' isfel u l-konkos ta' l-art tal-garaxx." It-talba odjerna giet intavolata fl-01 ta' Marzu 2005 u tikkoncerna dhul ta' ilma minn fuq ir-rampi ta' barra. Ghalhekk dan l-incident ma jaqax fil-mertu tal-kaz odjern.

051 Fil-hames seduta l-atturi iddikjaraw li fl-20 ta' Marzu 2006 marru ufficjali tas-Sanita` fuq il-post u nstab li l-*culvert* ghadu mizdud u hemm drenagg hiereg mill-*culvert*. In sostenn ta' din id-dikjarazzjoni ma tressqux provi.

052 XOGHLIJET RIMEDJALI

053 Dwar il-*culvert*, ix-xoghlijiet li ghandhom isiru huma r-re-integrazzjoni ta' l-*outlet* tal-*culvert* f' tul ta' tletin pied (30ft) kif kien originarjament. Dan kif indikat fl-istess xhieda u rapport tal-perit ta' l-atturi Godwin Abela.

054 Dwar is-sistema tad-drenagg jirrizulta li l-Korporazzjoni ghas-Servizzi ta l-Ilma taghmel tiswijiet regolari u li gja saru xi tiswijiet fl-imsemmija triq. Kuntrarjament ghall-*culvert*, hsarat fis-sistema tad-drenagg jinqalghu matul iz-zminijiet u mhux facli li wiehed jispecifica ezatt fejn iridu jsiru t-tiswijiet. Ghalhekk, l-esponent jirrikmanda li fil-kaz tas-sistema tad-drenagg ghandu jsir *survey* mill-Korporazzjoni permezz ta' *Closed Circuit Television* (CCTV) sabiex kwalunkwe hsara fid-drenagg tigi identifikata u rimedjata. Dan aktar u aktar, tenut kont tal-fatt li mill-provi jirrizulta li fil-15 ta' Jannar 2006 rega' dahal ilma jinten fil-fond ta' l-atturi 'Giamini'.

055 KONKLUZJONIJIET

056 Jirrizulta li kawza ta' alterazzjoni li saret mill-Kunsill Lokali Naxxar fuq l-*outlet* tal-*culvert* li hemm fi Triq San Pawl, Naxxar fil-grad ta' 50%, giet ikkawzata perkolazzjoni ta' ilma fil-fondi ta' l-atturi 'Giamini' u 'Barrado'.

057 Jirrizulta wkoll li minhabba hsarat fis-sistema tad-drenagg tal-Korporazzjoni ghas-Servizzi ta' l-Ilma fil-grad tal-50% l-ohra, giet ikkawzata perkolazzjoni ta' ilma fil-fondi ta' l-atturi 'Giamini' u 'Barrado'.

058 Kawza ta' din il-perkolazzjoni ta' ilma fil-fond 'Giamini', l-atturi Ronald u Isabelle konjugi Camiileri sofrew danni fl-ammont ta' tlettax-il elf, mija u sitta u disghin Euro u disgha u sittin Centezmu (€13,196.69).

059 Ix-xoghlijiet rimedjali huma li l-*outlet* tat-*culvert* jigi re-integrat fit-tul originali tieghu ta' tletin pied (30ft) filwaqt li dwar is-sistema tad-drenagg ghandha ssir *survey* bit-*Closed Circuit Television* mill-Korporazzjoni ghas-Servizzi ta' l-Ilma sabiex kwalunkwe hsara fid-drenagg tigi identifikata u rimedjata.”

In segwitu saret talba ghall-eskussjoni tal-perit arkitett li fiha qal fir-relazzjoni semma li ha in konsiderazzjoni d-dokumenti kollha esebiti inkluz Dok. PG1 minn fejn jirrizulta li x-xita li nizlet dakinhar ta' l-incident fil-kwistjoni fiz-zona ta' Birikirkara kienet tammonta ghal 216.2

millimetri. Li kieku l-*outflow* tal-*culvert* ma ccekkinx, il-*performance* tal-*culvert* ma kenitx tkun affettwata drastikament fin-negattiv. Ir-rampa li taghti ghall-garaxxijiet ta' l-atturi hija wahda wieqfa. Din ir-rampa tinzel f'livell fond ta' madwar zewg metri (2m) mit-triq f'tul ta' madwar disa' metri (9m). Ir-rampa hija esposta ghall-ilma tax-xita. Madankollu, fil-fondi ta' l-atturi ttiehdu l-prekawzjonijiet necessarji sabiex l-ilma li jaqa' fuq ir-rampa jigi *drained* kif inghad fir-risposta precedenti. Matul perjodu ta' erbatax-il sena minn meta sar il-*culvert* fis-sena 1989 sad-data ta' l-incident fil-kwistjoni f'Settembru 2003 qatt ma dahal ilma ghand l-atturi. Ghalhekk jirrizulta li d-*drains* li kien hemm kienu jlahhqu sakemm iccekken l-*outflow* tal-*culvert* u sakemm irrizultaw il-hsarat fis-sistema tad-drenagg taht it-triq.

F. KUNSIDERAZZJONIJIET:

Illi din il-Qorti m'ghandhiex ghaliex tiskarta xi konkluzjoni ta' natura teknika milhuqa mill-perit arkitett Alan Saliba. Infatti wara li ezaminat id-depozizzjonijiet kollha, inkluz ukoll id-dokumenti esebiti u wara li hadet in konsiderazzjoni l-konkluzjonijiet peritali, taghmilha cara li taqbel mal-istess konsiderazzjonijiet u taghmel l-istess taghha.

Wagt il-provi irrizulta li sar tibdil fil-*culvert* u li tali tibdil kellu jghaddi mid-Distrett tal-*Works Department*, skond il-Perit Martin Farrugia, izda l-Kunsill Lokali tan-Naxxar ma applikax ghall-permess ta' l-Awtorita` dwar it-Trasport ta' Malta sabiex jaghmel l-alterazzjonijiet ta' l-*outlet* tal-*culvert*. Dan jirrizulta anke mix-xhieda ta' Lorraine Cassar. Il-kawza tal-perkolazzjoni ta' l-ilma u konsegwenti hsarat saret minhabba l-alterazzjonijiet fl-*outlet* tal-*culvert* li sar mill-Kunsill Lokali tan-Naxxar kif ukoll il-hsarat fis-sistema tad-drenagg tal-Korporazzjoni ghas-Servizzi ta' l-Ilma. Il-hsarat gew kawzati ghalhekk mill-Kunsill Lokali tan-Naxxar u mill-Korporazzjoni ghas-Servizzi ta' l-Ilma 50% kull parti.

Il-Qorti tirreferi ghal paragrafu 53 tar-rapport tal-perit bhala xoghol rimedjali. Dan jghid hekk:

Kopja Informali ta' Sentenza

“Dwar il-*culvert*, ix-xoghlijiet li ghandhom isiru huma r-re-integrazzjoni ta' l-*outlet* tal-*culvert* f' tul ta' tletin pied (30ft) kif kien originarjament. Dan kif indikat fl-istess xhieda u rapport tal-perit ta' l-atturi Godwin Abela.”

Il-perit illikwida d-danni biss riferibbilment ghall-fond 'Giamini' ta' l-atturi Ronald u Isabelle konjugi Camilleri fl-ammont ta' €13,196.69. Kien hemm ukoll hsharat fil-fond 'Barrado', izda prova ta' danni ma sarux.

Fin-nota ta' l-eccezzjonijiet tieghu l-Kunsill Lokali tan-Naxxar eccepixxa li hu m'ghandux il-mansjoni jamministra s-sistema tad-drenagg tal-lokalita`. F'ebda hin ma issollewa l-eccezzjoni tal-forza magguri jew mill-kaz fortuwtu, ghalkemm ghazel li jissollewaha fin-nota ta' osservazzjonijiet tieghu. Jibda biex jinghad li la ma gietx sollevata bhala eccezzjoni l-Qorti ma tistax tikkunsidra din l-eccezzjoni ghax din mhux xi wahda ta' ordni pubbliku.

Fil-kawza fl-ismijiet **Saviour Farrugia nomine vs Paul Agius nomine** deciza fil-31 ta' Mejju 1999 minn din il-Qorti presjeduta mill-Onor. Imhalled Dr. Noel Arrigo inghad li m'hemm ghalfejn tigi stipulata fil-ftehim - tapplika *ex lege*, izda certament dan l-aspett irid jigi eccepit b'mod formali u mhux imsemmi biss fin-noti. Inltre fil-kawza fl-ismijiet **Lamanna Matteo vs General Soft Drinks Company Limited** deciza fit-30 ta' Marzu 2004 minn din il-Qorti presjeduta mill-Onor. Imhalled Dr. Noel Cuschieri inghad li l-livell ta' prova rikjesta fil-kawzi civili u li min ikun qed jallega li kien hemm forza magguri li kienet qiegghda timpedih milli jese gwixxi obbligazzjoni jrid jaghmel il-prova hu stess ta' din il-forza magguri.

Huwa pacifikament ricevut illi “l-prova tal-forza magguri jew tal-kaz fortuwitu ghandu jaghmilha d-debitur” (Kollez. Vol.XXXI P I p 467). Mill-gurisprudenza, u, cioe`, illi “*quando invece, vi ha la violazione di un dovere, ed una volontaria omissione di diligenza per cui non si prevedono la conseguenza della proprie azione ed omissione, e si viola il diritto altrui, senza volerlo ed anche senza avvedersene, allora si ha non il caso fortuito, ma la colpa ed il quasi delitto*” (Kollez. Vol. XXIV P I p 172). [Ara wkoll

decizjonijiet f'dan l-istess sens riportati a Vol. XVIII P II p 164; Vol. XXX P II p 142 u Vol. XXXVII P II p 637, **Alfred Delia -vs- Segretarju Permanenti u d-Direttur tat-Toroq et**", deciza fid-19 ta' Mejju 2004 mill-Qorti ta' l-Appell Civili Inferjuri, u **George Bonnici vs Phoenicia Hotel Ciompany Limited**, deciza mill-Onor. Imhallef Dr. Philip Sciberras (Qorti ta' l-Appell Civili Inferjuri) fit-12 ta' Jannar 2005].

L-artikolu 1029 tal-Kap 16 jghid :

“Kull hsara li tigri b'accident jew b'forza magguri, ibatiha fin-nuqqas ta' dispozizzjoni espressa tal-ligi li tghid il-kuntrarju, dak illi fuq il-persuna jew il-beni tieghu tigri l-hsara.”

Il-Qorti pero` thoss li ghandha taghmel referenza ghas-sentenza tal-kawza **Anthony Pirotta vs Direttur tad-Dipartiment tal-Muzewijiet** deciza mill-Qorti ta' l-Appell Civili Superjuri (S.T. V. DeGaetano, Imhallef Magri, Imhallef T. Mallia) fit-3 ta' Ottubru 2008 inghad li :

“Skond il-gurisprudenza tal-Qrati taghna “ ‘il-forza magguri’ hija dik il-forza li ghaliha huwa impossibbli li wiehed jirrezisti, mentri ‘kaz fortuwitu’ huwa dak l-avveniment li ma setax ikun prevedut minn persuna ta' ordinarja diligenza” (**Delia v. Segretarju Permanent et**, Appell (Inferjuri)19/05/2004 u **Borg Falzon v. Darmanin**, Appell Kumm. 7/06/1940), kif ukoll “*il caso fortuito o la forza maggiore e' l'evento non dipendente da azione o omissione volontaria o colposa, non prevedibile o almeno non evitabile*” (**Azzopardi v. Arcicovich et**, Appell Civili, 14/11/1919, Vol. XXIV, PI, p.172). Biex ikun hemm il-kaz fortuwitu jrid ikun hemm event imprevedibbli u inevitabli. It-test ghall-applikazzjoni tal-prevedibilita` o meno ta' l-event huwa dak tad-diligenza tal-*'bonus pater familias'* fejn in-nuqqas taghha jirrizulta f'colpa (**Kurunell Hugh v. Negte Busuttil**, Appell Kummercjali, 16/11/1942). Jekk jirrizulta mill-fatti li kien hemm konkorenza ta' agir pozittiv jew negattiv tal-persuna allura l-event ma jibqax jinghad li kien kaz fortuwitu (App. Inf. **Falzon vs Formosa** 4/12/1991).”

Il-fatt li l-Kunsill Lokali kien iddecieda fuq xogholijiet wara li kellu xi ilmenti mir-residenti dwar hsejjes li jaghmlu l-gradilji, dan mhux sufficjenti biex jezonera lill-Kunsill mill-obbligi tieghu.

Biex tirnexxi d-difiza tal-forza magguri jrid ikun hemm mhux biss l-imprevedibilita` izda n-nuqqas ta' kontributorjeta` tad-danni eventwali. Issa f'dan il-kaz l-element ta' imprevedibilita` ma jissussistix waqt li tezisti l-kontributorjeta` li ikkawzat id-danni (ara **Micallef vs Belle McChance** deciza mill-Prim'Awla tal-Qorti Civili fis-7 ta' Frar 1953 [XXXVII-I-636], u **Carmelo Micallef vs Direttur tax-Xogholijiet** deciza fit-28 ta' Frar 2001, Appell Superjuri).

Ghal dawn il-motivi l-Qorti ma tarax ghaliex ghandha tbiddel xi aspetti tar-rapport peritali.

G. KONKLUZJONIJIET:

Mhux il-kaz li l-Qorti tidhol biex tezamina dettaljatament id-diversi eccezzjonijiet tal-Kap tad-Direttorat tat-Toroq fi hdan l-Awtorita` dwar it-Trasport ta' Malta minhabba li l-htija irrizultat fuq il-konvenuti l-ohra u cioe` l-Kunsill Lokali tan-Naxxar u l-Korporazzjoni ghas-Servizz ta' l-Ilma.

Dwar l-eccezzjonijiet tal-Kunsill Lokali gja ntqal fuq li l-eccezzjoni tal-*force majeure* ma gietx sollevata meta kellha tigi sollevata oltre li l-elementi rikjesti ghas-success taghha ma jissussistux u ghall-motivi hawn fuq imsemmija tichadha.

Il-Kunsill Lokali tan-Naxxar issollewa wkoll li m'ghandux il-mansjoni li jamministra s-sistema tad-drenagg izda irrizulta ampjament li kien parzjalment kawza tax-xogholijiet maghmula mill-istess Kunsill li graw il-hsarat.

Dwar l-eccezzjonijiet tal-Korporazzjoni ghas-Servizz ta' l-Ilma jinghad li billi l-hsara ssewwiet id-danni xorta jissussistu. L-eccezzjoni tan-nuqqas tar-responsabbilta` ghall-kanali ta' l-ilma tax-xita mhix eccezzjoni valida ghax irrizulta li parzjalment il-hsarat huma kawza ta' l-agir tal-Korporazzjoni. L-istess jinghad dwar in-nuqqas da parti

Kopja Informali ta' Sentenza

tal-Korporazzjoni dwar it-tielet eccezzjoni, u l-Qorti tirreferi ghar-rapport peritali. Id-danni li gew eccepiti gew ippruvati biss fil-kaz tal-fond 'Giamini' tal-konjugi Camilleri.

Dwar it-talbiet attrici, tikkundanna lill-konvenuti Kunsill Lokali tan-Naxxar u l-Korporazzjoni ghas-Sevizz ta' l-Ilma biex fi zmien tliet xhur jaghmlu x-xogholijiet mehtiega u necessarji.

Tiddikjara lill-konvenuti Kunsill Lokali tan-Naxxar u l-Korporazzjoni ghas-Sevizz ta' l-Ilma responsabbli ghad-danni sofferti mill-konjugi Camilleri, u dan dejjem bin-nofs kull wiehed minnhom.

Tilliwida l-istess danni fl-ammont ta' €13,196.69.

Tikkundanna lill-konvenuti Kunsill Lokali tan-Naxxar u l-Korporazzjoni ghas-Sevizz ta' l-Ilma jhallsu din is-somma lill-konjugi Camilleri.

Dwar spejjez l-atturi Silvio Camilleri u Louis Camilleri ghandhom ihallsu nofs l-ispejjez tad-Direttur Generali tad-Dipartiment tat-Toroq oltre l-ispejjez taghhom. L-atturi konjugi Camilleri, nofs l-ispejjez tad-Direttur Generali tad-Dipartiment tat-Toroq, waqt li l-Kunsill Lokali tan-Naxxar u l-Korporazzjoni tas-Servizz ta' l-Ilma nofs kull wiehed ta' l-ispejjez kollha rimanenti, inkluz nofs kull wiehed tar-rapport peritali.

< Sentenza Finali >

-----TMIEM-----